

مقاله پژوهشی - فصلنامه علمی رہبافت

سال شانزدهم، شماره ۵۸، بهار ۱۴۰۱

صفحه ۲۵۷ تا ۲۷۷

بررسی نقش دولت الکترونیک در سرعت عمل به کارهای حقوقی مردم و داوری‌ها در ایران

سہیلا ہاشمی / دانشجوی مقطع دکتری، گروه حقوق و علوم سیاسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم،
ایران hashemisohaila@yahoo.com ..

مریم مرادی / استادیار، گروه حقوق و علوم سیاسی، واحد قشم، دانشگاه آزاد اسلامی، قشم، ایران. (نویسنده
مسئول) moradimaryam@yahoo.com

ابومحمد عسگرخانی / استادیار روابط بین الملل در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران،
a_m_asgarkhani@yahoo.com

چکیده

دولت الکترونیکی استفاده از وسایل ارتباطی فن‌آوری مانند رایانه و اینترنت برای ارائه خدمات عمومی به شهروندان و سایر افراد در یک کشور یا منطقه است و فرصت‌های جدیدی برای دسترسی مستقیم و راحتی شهروندان به دولت و همچنین ارائه خدمات دولت به طور مستقیم فراهم می‌کند. برنامه دولت الکترونیکی به دلیل عوامل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و جمعیتی که باید مورد توجه قرار گیرند، ممکن است به عنوان یک مدل جهانی مورد استفاده قرار نگیرد. به ویژه در ایران که عوامل مذهبی و فرهنگی را باید در نظر گرفت، که برای موفقیت در مورد دولت الکترونیکی توسط شهروندان خود درک، پذیرفته و مورد استفاده قرار گیرد و البته قانون داورهای تجاری بین‌المللی ایران در شهریور ۱۳۷۶ تصویب شد. سؤال اساسی این است که ضرورت و الزاماتی که برای الکترونیکی شدن سیستم داور و سرعت عمل به کارهای حقوقی مردم در ایران وجود دارد چیست؟ و فرضیه مقاله این است که به منظور راه اندازی یک سیستم یکپارچه و پیگیری سریع، آسان و حفظ امنیت اطلاعات و دسترسی سریع به اسناد به حداقل رسیدن حضور فیزیکی و حذف کاغذ در پرونده‌ها دارد تا بتوان از این طریق به توسعه دست یافت. از جمله داورهای الکترونیکی که در ایران مربوط به داورهای تجارت الکترونیکی است. این مقاله با توجه به این موارد بدنبال بررسی امکان، ماهیت و نقش دولت الکترونیک در سرعت عمل به کارهای حقوقی مردم و داورهای در ایران می‌پردازد.
کلیدواژه: دولت الکترونیک، داور الکترونیک، داور تجاری.

تاریخ تأیید ۱۴۰۰/۱۲/۱۸

تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۱۱/۲۷

مقدمه

انقلاب اینترنت و فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT) روش‌های تعامل بین شهروندان و بخش عمومی و همچنین سبک زندگی و معاملات تجاری آنها را تغییر داده است. این پدیده دولت الکترونیک، دولت را مجبور به بهبود تعامل مدنی و همچنین تبدیل جامعه به جامعه الکترونیکی کرده است. دولت الکترونیکی در حال تغییر روابط بین شهروندان و دولت است. دولت الکترونیکی به استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی توسط دولت‌ها و سازمان‌های آنها گفته می‌شود، که می‌تواند روابط با شهروندان، مشاغل و همه جنبه‌های دولت را تغییر دهد (بانک جهانی، ۲۰۱۱).

یکی از سیاست‌های اساسی برای حاکمیت دموکراتیک در سراسر جهان کاهش اندازه و هزینه‌های اداری و افزایش عملکرد ارگان‌های دولتی است. این انگیزه فعالیت‌های تحقیقاتی در دولت‌ها برای استفاده از آنها در استفاده از روش‌ها و فناوری‌های جدید است. بر اساس این واقعیت، می‌توان نقطه هدف این نوع دولت‌ها را استفاده صحیح از فناوری اطلاعات و ارتباطات در مدیریت‌های دولتی همراه با تغییر سازمانی و مهارت‌های جدید در جهت بهبود خدمات عمومی و تقویت پشتیبانی از سیاست‌های عمومی دانست. این امر را به سمت مفهوم دولت الکترونیکی سوق می‌دهد که معمولاً به عنوان "اجرای مستمر و ایمن وظایف و خدمات متقابل بین دولت و شهروندان در محیط ارتباطات الکترونیکی و معاملات" تعریف می‌شود. بدیهی است که بر اساس این تعاریف، می‌توان مفهوم دولت الکترونیکی را به عنوان مبنای مناسب برای یک حکمرانی خوب و کارآمد در نظر گرفت، به خاطر داشته باشید که دولت الکترونیک بیشتر از اینکه در مورد الکترونیک باشد به دولت توجه دارد (سرپولکی^۱ و همکاران، ۲۰۰۸).

در حال حاضر، آژانس‌های دولتی در سراسر جهان دیگر دولت الکترونیکی را به عنوان یک گزینه نمی‌دانند، بلکه به عنوان یک فشار جدی برای خدمات ارائه شده به شهروندان می‌دانند. اثربخشی و کارایی خدمات در بخش عمومی به عنوان نتیجه اجرای دولت الکترونیکی اعلام شده است. کیفیت خدمات جدید و همچنین کاهش زمان و هزینه‌های مربوطه، کاهش فساد و ارباب و همچنین کارآمدتر ساختن فرآیندهای دولت از دیگر مزایای مرتبط شناخته شده توسط دولت‌ها است. دولت الکترونیکی یک روش کارآمد را

¹ Sarpoulaki

برای مشارکت و تعامل شهروندان در سیاست‌های عمومی فراهم می‌کند، و همچنین یک روش مناسب برای انجام معاملات دولتی آنلاین را ارائه می‌دهد (گوپتا و جانا، ۲۰۰۳؛ مون، ۲۰۰۲).

دینفعان احتمالی خدمات دولت الکترونیکی در بخش‌های مختلف طبقه بندی شده‌اند: بخش خصوصی و دولت به شهروندان (G2C) که شامل کلیه خدمات الکترونیکی ارائه شده توسط ادارات دولتی برای شهروندان است. G2C کانون این مطالعه موردی است که برای در نظر گرفتن عواملی که بر تراکم پذیرش خدمات الکترونیکی شهروندان در کشورهای در حال توسعه، مانند ایران تأثیر می‌گذارد، طراحی شده است. پذیرش دولت الکترونیکی نه تنها جنبه‌های فنی چنین خدماتی را در بر می‌گیرد، بلکه تحت تأثیر موضوعات اجتماعی، سازمانی، انسانی و فرهنگی نیز تأثیر می‌گذارد (بیلانگر و کارتر، ۲۰۰۸؛ هولتاماند، ۱۹۹۲). بدیهی است که برنامه‌های دولت الکترونیکی به دلیل عوامل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و جمعیتی که باید مورد توجه قرار گیرند، ممکن است به عنوان یک مدل جهانی مورد استفاده قرار نگیرد. به ویژه در ایران که عوامل مذهبی و فرهنگی را باید در نظر گرفت، که برای موفقیت در مورد دولت الکترونیکی توسط شهروندان خود درک، پذیرفته و مورد استفاده قرار گیرد (الصبتی، ۲۰۰۵).

ظهور این تحول در کلیه عرصه‌های زندگی انسان اعم از اقتصادی، تجاری، حقوقی، موجب ضرورت بازشناسی و ایجاد معیارهای جدید در مفاهیم مختلف حقوق ارتباطات و در نتیجه عرصه ظهور نوع جدیدی از داوری‌های الکترونیکی را فراهم ساخته است. در عرصه حقوق، ظهور مفاهیم متعدد در رابطه مبتنی بر کاربردهای مختلف اینترنت، نیاز شناخت و بررسی ابعاد مختلف استفاده از ابزارهای ارتباطات الکترونیکی جدید در روابط حقوقی جهت ایجاد تعادل بین منافع اشخاص و حمایت از حقوق آنان را دو چندان نموده است. به نظر می‌رسد داوری الکترونیکی همان نهاد داوری سنتی است و تنها روش اعمال آن تغییر یافته و از شیوه‌های جدید ارتباطی استفاده شده است. مراحل این داوری همانند داوری سنتی و دربرگیرنده تقریباً تمام موضوعات مطرح در دادرسی‌های داوری سنتی است. لیکن در برخی مراحل و مسائل به علت نفوذ فن آوری در آن شکل خاص و گونه جدیدی را به خود

¹ Belanger & Carter

² Holthamand

اختصاص داده است. این مراحل از شروع داوری، ابلاغ اخطاریه‌ها و برنامه زمان‌بندی، تشکیل هیأت داوری، جلسه استماع و بررسی دلایل تا صدور رأی داوری و ابلاغ آن است که در مواردی با چالش‌هایی روبرو هستند. از جمله این چالش‌ها می‌توان به امنیت دادرسی و اصل محرمانه بودن رسیدگی برای تجار، هزینه سنگین ارتباطات و وجود وب‌سایت‌های پیچیده و تناقض رأی داوری با اصل دادرسی عادلانه و مؤثر اشاره نمود. به نظر می‌رسد مشکل امنیت فضای اینترنتی مشکل غیرقابل حلی نیست و با کد دار کردن اطلاعات و استفاده از امضاء دیجیتالی می‌توان این امنیت را تقویت نمود به ویژه اینکه در اکثر کشورها، قوانین مربوط به تجارت و امضاء الکترونیک مورد تصویب قرار گرفته و لازم‌الاجرا است. مقررات متحدالشکل اعتبارات اسنادی جدید، حاصل تلاش سالیان متمادی متخصصین اتاق بازرگانی بین‌المللی با توجه به تحولات در حمل و نقل بین‌المللی کالا و ارتباطات الکترونیکی می‌باشد و اکنون در مبادلات بازرگانی بین‌المللی که خریدار و فروشنده به یکدیگر دسترسی ندارند می‌توانند این مقررات را مورد استفاده قرار دهند و فروشنده اطمینان دارد که در مقابل تحویل کالا، ثمن معامله را از بانک مزبور دریافت می‌نماید و خریدار نیز مطمئن است که پس از پرداخت ثمن معامله اسناد حمل کالای خود را تحویل می‌گیرد. در این تحقیق ما برآنیم تا نقش دولت الکترونیک را در سرعت گرفتن امور مردم از جمله داوری‌های حقوقی مربوط به آنها را مورد مطالعه قرار دهیم.

ادبیات نظری و پیشینه‌ی تحقیق

۱-۲ مفهوم دولت الکترونیک

دولت الکترونیکی استفاده از وسایل ارتباطی فن‌آوری مانند رایانه و اینترنت برای ارائه خدمات عمومی به شهروندان و سایر افراد در یک کشور یا منطقه است. دولت الکترونیکی فرصت‌های جدیدی برای دسترسی مستقیم و راحت شهروندان به دولت و همچنین ارائه خدمات دولت به طور مستقیم به شهروندان فراهم می‌کند (کاس، ۲۰۰۴). این اصطلاح شامل تعاملات دیجیتالی بین یک شهروند و دولت آنها (C2G)، بین دولت-ها و سایر سازمان‌های دولتی (G2G)، بین دولت و شهروندان (G2C)، بین دولت و کارمندان (G2E)، و بین دولت و مشاغل / بازرگانی است. (G2B) مدل‌های تحویل دولت

¹ E-government

² Caves

الکترونیکی را می‌توان به دسته‌های زیر تقسیم کرد: این تعامل شامل برقراری ارتباط شهروندان با تمام سطوح دولت (شهر، ایالت / استان، ملی و بین‌المللی)، تسهیل مشارکت شهروندان در حاکمیت با استفاده از اطلاعات و ارتباطات است. فناوری (ICT) (مانند رایانه‌ها و وب سایت‌ها) و مهندسی مجدد فرآیند تجارت (BPR).

دولت الکترونیکی باید کسی را که از یک وب سایت شهر بازدید می‌کند قادر به برقراری ارتباط و تعامل با کارمندان شهر از طریق اینترنت با رابط‌های گرافیکی کاربر (GUI)، پیام‌رسانی فوری (IM)، از طریق ارائه‌های صوتی / تصویری و هر مساله پیچیده‌تر از یک نامه الکترونیکی ساده را در سایت دولت ارائه دهد (کایلر و همکاران، ۲۰۰۱). ماهیت دولت الکترونیکی "ارزش افزوده ذینفعان از طریق تحول" است و "استفاده از فناوری برای افزایش دسترسی و ارائه خدمات دولتی به نفع شهروندان، شرکای تجاری و کارمندان می‌باشد" (همان). در دولت الکترونیک تمرکز باید بر روی موارد زیر باشد: استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و به ویژه اینترنت به عنوان ابزاری برای دستیابی به دولت بهتر؛

استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی در همه جنبه‌های عملکرد یک سازمان دولتی (ایزقویدرا، ۲۰۱۰)؛

بهینه‌سازی مداوم ارائه خدمات، مشارکت حوزه‌های انتخابیه و حاکمیت با تغییر روابط داخلی و خارجی از طریق فناوری، اینترنت و رسانه‌های جدید (کوه و پرایباتوک، ۲۰۰۳). در حالی که به طور سنتی دولت الکترونیکی به عنوان مرکز فعالیت‌های دولت شناخته می‌شود، از دولت الکترونیکی می‌توان با درگیر کردن مشارکت شهروندان و مشارکت در حاکمیت، دامنه را گسترش داد. بدین ترتیب، مطابق با تعریف OECD از دولت الکترونیکی، دولت الکترونیکی را می‌توان به عنوان استفاده از ICTs به عنوان ابزاری برای دستیابی به حاکمیت بهتر تعریف کرد (بیلانگر و هایلر، ۲۰۰۶).

۲-۳ مفهوم داوری

¹ Kaylor

² Izquierdo

³ Koh & Prybutok

⁴ Belanger & Hiller

داوری عبارت است از رفع اختلاف بین متداعیین در خارج از دادگاه، به وسیله شخص یا اشخاص حقیقی یا حقوقی مرضی الطرفین یا انتصابی، منظور از متداعیین، همان طرفین اختلاف است که به آنها خواهان و خوانده می‌گوئیم (خوئی، ۱۳۹۵). راه‌حل‌های حل و فصل اختلافات بین‌المللی به دو دسته عمده حقوقی و غیرحقوقی و قضائی و غیرقضائی تقسیم می‌شوند. منظور از حل و فصل اختلافات به روش قضائی، یعنی حل و فصل به وسیله دادگاه-های داخلی و یا دادگاه‌های بین‌المللی است مانند دیوان دادگستری بین‌المللی که در مقابل اصطلاح غیرحقوقی به کار می‌رود (انصاری، ۱۳۸۷) و منظور از اصطلاح غیرقضائی یا به تعبیر دیگر فراقضائی (اشمیتوف، ۱۳۷۸) یا شیوه‌های جایگزین حل اختلاف (ADR) عنوان عامی است که به راهکارهای حل و فصل خصوصی اشاره دارد.

مقصود از شیوه‌های جایگزین، راهکارهایی است که طرفین یک اختلاف به جای توسل به دادگاه‌های دادگستری بر می‌گزینند تا دعوی خود را به گونه مناسب فیصله دهند. یک امر مشترک در تمامی این شیوه‌ها اعم از داوری-سازش- میانجی‌گری و غیره در ماهیت غیرقضائی بودن آنهاست (درویشی، ۱۳۸۸، ص، ۱۵). داوری الکترونیکی یا داوری در فضای مجازی، بهترین گزینه حل و فصل غیرقضائی اختلافات تجاری بین‌المللی به شمار می‌رود که در حال حاضر حدود ۷۳٪ شرکت‌های بین‌المللی از این مکانیزم استفاده می‌نمایند (ابوترابی زارچی، ۱۳۸۸، ص، ۷) زیرا اولاً دارای آیین دادرسی ساده‌ای است، ثانیاً داورانی به موضوع رسیدگی می‌کند که منتخب طرفین هستند، ثالثاً موجب صرفه‌جویی قابل توجهی در زمان و هزینه می‌گردند (انصاری، ۱۳۸۷، ص، ۲۳۴). حل و فصل در فضای مجازی، نتیجه اعمال فناوری اطلاعات و تکنولوژی ارتباطات بر راه‌حل‌های غیرقضائی است (اسماعیلی، ۱۳۸۹، ص، ۵۰).

۲-۴ داوری الکترونیکی

داوری در فضای مجازی به نام‌های دیگری چون داوری مجازی، داوری آنلاین، داوری الکترونیکی و غیره ... نامیده می‌شود که همگی گویای ویژگی جدید بودن از این

¹ Alternative Dispute Resolution

² cyber Arbitration

³ Online Arbitration

⁴ Electgroic Arbitration

نوع داوری هستند. یکی از نتایج گسترش فن آوری نوین به ویژه اینترنت، خلق دنیای مجازی است. فضای مجازی نخستین بار توسط ویلیام گیسون^۱ نویسنده کانادایی در داستان علمی تخیلی در کتاب نورومنسر^۲ در سال ۱۹۸۴ مورد استفاده قرار گرفت. این فضا امروزه به اندازه‌ای بر زندگی جوامع انسانی سایه افکنده که تقریباً به موازات جهان واقعی توسعه یافته است (اسماعیلی، ۱۳۸۹: ۵۰). فضای مجازی گستره بزرگی است که فرصت‌ها، چالش‌ها، ترس‌ها، محدودیت‌ها، و البته امکاناتی را برای کاربران خود به ارمغان آورده است.

در قوانین داخلی و مقررات بین‌المللی حاکم در داوری الکترونیکی؛ امروزه برخی از مؤسسات و سازمانهای داوری امکان اجرای جریان داوری الکترونیکی را فراهم آورده‌اند. تعدادی از این مؤسسات سابقه طولانی در ارائه خدمات در زمینه حل و فصل اینترنتی اختلافات دارند. سازمان جهانی مالکیت معنوی^۳، اتاق بازرگانی بین‌المللی^۴ و انجمن داوری آمریکا^۵ از جمله این مؤسسات هستند.

بسیاری از مؤسسات داوری در تلاش هستند تا قوانین سنتی داوری خود را با فضای مجازی منطبق کنند یا قواعد ویژه‌ای برای داوری الکترونیکی تدوین کنند. اما در حال حاضر چارچوب حقوقی داوری الکترونیکی با مجموعه‌ای از قوانین موجود معین می‌گردد. علاوه بر قواعدی که حاکم بر مؤسسات داوری و موافقت‌نامه‌های خصوصی هستند، رژیم داوری تجاری بین‌المللی شامل کنوانسیون‌های بین‌المللی، معاهدات دو جانبه با قوانین نمونه (مانند قوانین نمونه آنسیترال^۶) و قوانین داخلی می‌باشد. از یک سو تحلیل حقوقی در خصوص داوری الکترونیکی و رأی داوری بر اساس قانون داوری تجاری بین‌المللی، کنوانسیون «شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی نیویورک سال ۱۹۵۸ م»^۷ می‌باشد. و از

¹ cyberspace

² William Gibson

³ Neuromancer

¶ World Intellectual Property organization. WIPO.

♣ International Commercial Chamber. ICC. 1919.

♠ American Arbitration Association. AAA.

∨ UNCTRAL

^www.uncitral.org.arbitration/NY*covention

سوی دیگر در خصوص جریان امر داوری به قانون نمونه آنسیترال مرتبط می‌گردد. کنوانسیون داوری تجاری بین‌المللی اروپا که به کنوانسیون ژنو مصوب آوریل ۱۹۶۱ نیز معروف است.^۱ از منابع دیگر قانون داوری بین‌المللی به حساب می‌آید این کنوانسیون امکان حل و فصل اختلافات را در تجارت الکترونیک فراهم می‌آورد. دولت‌های عضو اتحادیه اروپا می‌بایستی ماده ۲۹۳ بند ۴ معاهده اتحادیه اروپا را مد نظر داشته باشند. که مقرر می‌دارد: «دولت‌های عضو در صورت ضرورت به منظور تضمین منافع اتباع خود و همچنین برای تسهیل الزامات رسمی حاکم بر شناسایی و اجرای متقابل آراء دادگاه‌ها یا دیوان‌ها و آرای داوری با یکدیگر وارد مذاکره خواهند شد».

کنوانسیون داخلی آمریکا در خصوص تجارت بین‌الملل و کنوانسیون پاناما مصوب ژانویه ۱۹۷۵ م^۳ با کنوانسیون داخلی آمریکا^۴ در خصوص اعتبار برون مرزی آرای خارجی داوری (کنوانسیون مونته ویدئو) ۱۹۷۹ م تکمیل شده است.^۵

طرفین نه تنها می‌توانند توافق کنند که اختلافات بالقوه‌شان را داوری در یک کشور خاص حل و فصل گردد، بلکه می‌توانند توافق کنند از به کارگیری قواعد حل تعارض خودداری و در خصوص آیین دادرسی و قانون ماهوی حاکم بر اختلاف به توافق برسند. در این صورت مسائل راجع به صلاحیت و قانون حاکم کاملاً حل و اطمینان حقوقی طرفین نیز تأمین می‌گردد. اما در مورد قانون ماهوی، طرفین می‌توانند به قانون ملی یک کشور خاص، به یک عرف تجاری و یا قاعده انصاف مراجعه کنند.

طبق کنوانسیون داوری تجاری بین‌المللی اروپا^۶ و بند ۱ ماده ۷ آن «داوران قانون مناسب طبق قاعده حل تعارض که مناسب می‌دانند اعمال می‌کنند».

1- European convention on International Commercial Arbitration, United Nation. T. realty selies. P. 484. 1961.

2- Ibid

۳ Inter- American Convention International commercial Arbitration (organization of American states, traty series No. 42) entered into force in 1976. www.asser.nl.

۴ Inter- American convention on Extraterritorial validity of foreign Judgments and Arbitral Awards (1980). www.oas.org

۵ Montevideo

6- European Convention. Ibid. 1961.

به همین ترتیب بند ۲ ماده ۲۸ قانون نمونه آنستیرال تصریح می‌کند که در صورت عدم تعیین قانون حاکم توسط طرفین، دیوان داوری قانونی را که قواعد حل تعارض تعیین می‌کند و این دیوان آن را قابل اجرا می‌داند، اعمال می‌کند، مضافاً این که طرفین داوری بیشتر تمایل دارند که از رأی داوری تبعیت کنند تا رأی دادگاه، به علاوه الحاق اغلب کشورها به کنوانسیون نیویورک، مسلماً شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی را تسهیل می‌کند. ضمن اینکه کنوانسیون سازمان ملل متحد راجع به استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قراردادهای بین‌المللی مصوب سال ۲۰۰۵ در ماده ۲۰ ماده خود مقرر داشته که مقررات این کنوانسیون در خصوص به کارگیری ارتباطات الکترونیکی در جریان انعقاد یا اجرای قرارداد موضوع کنوانسیون شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی نیویورک (۱۰ ژوئن ۱۹۵۸) و کنوانسیون سازمان ملل متحد راجع به استفاده از بیع بین‌المللی کالا (وین- ۱۱ آوریل ۱۹۸۰) که یکی از کشورهای متعاهد این کنوانسیون عضو آن بوده یا خواهد شد، اعمال می‌شود. بنابراین تا اندازه‌ای نسبت به به‌روز کردن مقررات داوری و تطبیق آن با فضای مجازی اقدام شده است. شایان ذکر است که نقش WIPO همکاری ثبت اختراع، طرح صنعتی و علامت تجاری بین‌المللی است که از طریق دفتر بین‌المللی WIPO صورت می‌گیرد.

در آیین‌نامه اجرایی مذکور طبقه‌بندی بین‌المللی اختراعات که در موافقت‌نامه استراسبورگ که در ۱۹۷۱ اصلاحی ۱۹۷۹، به تصویب رسیده پیش‌بینی گردیده است. سازمان جهانی تجارت نه تنها به تجارت کالا بلکه به خدمات و امور مالکیت فکری می‌پردازد و هدف آن ارتقاء معیارهای زندگی اعضا و تضمین اشتغال و بالا رفتن درآمد واقعی و تقاضا به طور مستمر می‌باشد.

اصل عدم تبعیض و آزادی تجارت با کاهش یا حذف موانع غیرتعرفه‌ای و تعرفه‌های وارداتی برای اعضا پیش‌بینی شده است و نیز مبارزه با اعمال غیرقانونی مانند رقابت غیرقانونی و دامپینگ به صورت فروش زیرقیمت واقعی برای تخریب واحد تولیدی یا صنعتی رقیب مورد توجه قرار گرفته است. یکی دیگر از اهداف سازمان حل اختلافات و همکاری با صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی مؤسسات وابسته به آن می‌باشد. متأسفانه ایران با وجود تلاش‌های فراوان تاکنون موفق نشده به عضویت آن سازمان درآید و در حال حاضر به عنوان عضو ناظر در WTO پذیرفته شده است می‌باشد. در ضمن اخیراً گروه کاری برای

^۱ Strasbourg Agreeeme Concerning the Internaitonal patent classification (IPC)

الحاق ایران به آن سازمان تشکیل گردیده است ولی رفع نقائص موجود به خصوص در زمینه تجارت الکترونیکی، اصلاح، تکمیل قوانین موجود و آموزش کارکنان نیاز به چند سال دارد.

۲-۵ سیر تاریخی داوری الکترونیکی

پیشینه داوری در حقوق ایران به سال ۱۳۲۹ (ق) در قانون اول محاکمات حقوقی در مواد ۷۵۷ تا ۷۷۹ برمی گردد (جمهوری، ۱۳۸۷، ص، ۱۳). در قانون آیین دادرسی مدنی مصوب ۱۳۱۸ (ش) مواد ۶۳۲ به بعد و در قانون جدید مصوب ۱۳۷۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مواد ۴۵۴ به بعد به داوری اختصاص یافته است. در ایران در خصوص معاملات الکترونیکی داخلی اشخاص قانون تجارت الکترونیکی را در سال ۱۳۸۲ به تصویب رسانیده است. در سطح بین‌المللی نیز، کنوانسیون سازمان ملل متحد راجع به استفاده از ارتباطات الکترونیکی در قراردادهای بین‌المللی^۱ در تاریخ ۲۳ نوامبر ۲۰۰۵ به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده است. از یک سو کشور ایران به این کنوانسیون ملحق نگردیده است و از سوی دیگر در قوانین ایران در رابطه با داوری از طریق اینترنت نیز، مقررهایی وجود ندارد، حال آنکه با توجه به تحولات اقتصادی جهانی و حرکت جهان از قراردادهای سنتی مبتنی به کاغذ به سمت قراردادهای الکترونیکی، تدوین مقررات حقوقی برای حل و فصل اختلافات تجارت الکترونیک مسأله‌ای ضروری است و بنابراین برای ایجاد بستر مناسب جهت حل و فصل اینترنتی اختلافات ضروری است که برنامه‌ریزی‌های لازم به عمل آمده و زیرساخت‌های فنی و فرهنگی تدارک دیده شوند.^۲ از آنجا که برای رسیدگی به اختلافاتی که در محیط غیراینترنتی رخ می‌دهد نیز می‌توان از داوری مبتنی بر استفاده از تکنیک‌های اینترنتی استفاده نموده لاجرم داوری اینترنتی به زودی در اکثر معاملات تجاری بین‌المللی چه معاملات اینترنتی و چه غیراینترنتی (سنتی و مدرن) به عنوان یک روش مناسب و مهم حل و فصل اختلافات مورد استفاده قرار خواهد گرفت (توکلی، ۱۳۹۴، ص، ۹۱). بسیاری از دوراندیشان عقیده دارند که در سالهای اخیر انقلابی مشابه انقلاب صنعتی به وقوع

^۱ Electronic transactions

2- United Nations Convention on the use of Electronic Communications in International Contracts. 2005.

3- D.Girsberger and D.Schramm cyber Arbitration 2002. "European Business organization Law Review. p. 605.

پیوسته است که جهان را وارد «عصر اطلاعات» کرده و بسیاری از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حیات بشر را دستخوش تحولی شگرف نموده است. یکی از جنبه‌های این تحول، تغییراتی است که در روابط بین اشخاص با یکدیگر ایجاد شده است که نتیجه آن خروج از حالت سنتی یعنی تبادل ارتباطات بر مبنای اسناد و مدارک کاغذی و حرکت به سوی انجام معاملات از طریق بهره‌گیری از سیستم‌های مبتنی بر اطلاعات الکترونیکی است (رضایی، ۳۹۴:۳).

دانش آشنایان، فناوری اطلاعات و شیوه‌های ارتباط از راه دور را برای فرایند دادرسی آنلاین نظیر میانجی‌گری، سازیش داوری به کار می‌گیرد. بنابراین، دادرسی آنلاین ضرورتاً نوعی توسعه در قلمرو روش‌های جایگزین به شمار می‌آید و دارای مزایای آن از جمله تأثیر بیشتر، اختیار و کنترل طرفین به دادرسی، هزینه‌های کمتر و سرعت رسیدگی است. در واقع ظهور فناوری جدید از برخی جنبه‌ها به مزایای روش‌های جایگزین افزوده است. اگرچه دادرسی آنلاین بنابر یک مفهوم مدیریت دادرسی‌ها از طریق وسایل ارتباطی جدید است، اما نباید فراموش کرد که تغییر وسایل، منجر به تغییر روش حل و فصل اختلافات نیز شده است. بنابراین باید اذعان داشت که شیوه آنلاین خط‌مشی جدیدی را بر حل و فصل اختلافات معرفی می‌کند. دادرسی آنلاین به ویژه در مواردی مفید است که طرفین در فواصل دور از هم قرار گرفته‌اند که به ناچار مسافرت را می‌طلبند. به طور خاص امکان استفاده از دادرسی آنلاین برای اختلافات آنلاین و «برون خط» (رضایی، ۳۹۴:۳) وجود دارد و نباید تصور آنلاین بودن روش، آنلاین منشأ اختلاف را نیز تقویت نماید. به رغم این حقیقت، شیوه آنلاین اغلب برای دعاوی تجارت الکترونیکی به کار گرفته می‌شود که در آن به طور منطقی از وسیله‌ای مشابه، همچون اینترنت برای حل و فصل اختلافات میان طرف-هایی که از هم فاصله‌ای طولانی دارند بهره گرفته می‌شود. (السان، ۱۳۸۵:۸۳) البته باید بین داوری‌هایی که کاملاً آنلاین برگزار می‌شوند و رسیدگی‌هایی که برخی از قسمت‌های آن آنلاین است، قائل به تفکیک شد. در واقع تمایز دقیقی وجود ندارد اما در هر داوری که به نوعی از وسایل شیوه‌های نوین ارتباط استفاده شود می‌تواند داخل در بسته‌بندی شیوه آنلاین باشد. این نقش بسته به مورد، ممکن است کم یا زیاد باشد.

۲-۶ فون و ابزارهای داوری الکترونیکی

استفاده از نرم‌افزارهای مختلف نیز گام‌های نوین برای کوتاه کردن راه است، به هر حال همراه با اعتقاد عده‌ای واقع‌پندار، باید معتقد گردید که داوری آنلاین یا الکترونیکی به معنی

حذف همه‌جانبه فیزیکی و تشکیل جلسات سنتی داوری یا میانجی‌گری نیست و حداقل با شرایط و وسایل حاضر فناوری، تلاش برای به حداقل رساندن حضور فیزیکی است. مسئله دیگر که از بُعد فنی دارای اهمیت می‌باشد، کیفیت فنی به کار گرفته شده می‌باشد. این امر خصوصاً به این معناست که ارتباط الکترونیکی مانع از تأثیر و مخدوش شدن ادله می‌گردد و شهود به بهترین وجه ممکن استماع می‌شوند.

۲-۲ مزایا و معایب داوری الکترونیکی

سرعت، ارزانی، آسانی دسترسی، امکان ذخیره و دسترسی آن به اطلاعات، محدود نبودن به مرزها و همگان بودن با تحولات را از مزایای داوری الکترونیکی بر شمرده‌اند.^۱ میانجی-گری سریع برای حل و فصل اختلافات، اصالت اسناد و مدارک طرفین در صورت به روز بودن نرم‌افزارهای به کار گرفته شده برای طراحی و ارزیابی آنها و عدم نیاز به حضور فیزیکی طرفین اختلاف و داور، از جمله مزایای داوری الکترونیکی به شمار می‌آید. ذخیره خودکار اطلاعات و مدارکی که مبادله می‌شود و نیز ضبط تمام فرایند دادرسی، در داوری الکترونیکی چنان کامل است که نمی‌توان معادلی برای آن در دنیای سنتی یافت، ضمن اذعان به معایب هر نظام از بین برنده فاصله‌ها و هزینه‌های زاید باید اذعان داشت که پیشرفت‌های فناوری، این عیوب را به حداقل رسانیده است. برای مثال در اینترنت امکان ارتباط تصویری وجود دارد که در واقع معادلی برای ارتباط رو در رو می‌باشد. از جمله معایب دیگر که طرح آن منتفی نیست، می‌توان به تحمیل برخی از تضییقات به خواهان یا خواننده و عدم رسیدگی به مسئله خسارت (کامل نبودن دادرسی) اشاره کرد. مذاکره، داوری، سازش و اجرا مفاهیمی هستند که با تصور انجام مستقیم آن از سوی افراد انسانی طراحی شده‌اند. داوری الکترونیکی فاقد ویژگی ارتباط، احساس، فهم مشترک، روح حاکم بر مسائل و جو حاکم بر جلسات مذاکره و داوری است. داوری الکترونیکی، از آن جهت ذاتاً ناقص محسوب می‌گردد که این ایرادها، به هیچ وجه قابل رفع به شمار نمی‌آیند؛ ارتباط رو در رو تبعاتی دارد که مکالمه تلفنی یا ارتباط ویدئوی فاقد آن است. به علاوه عدم حضور به تنهایی محدودیت‌هایی را از

^۱- Clark, Evgene; Cho, George & Hoyle, Arthur, online Dispute Resolution: present relation, pressing problmes and future prospects, International Review of law computer and technology. No 8. 2003.

حیث با جویی، تحقیق و استعلام به مرجع رسیدگی تحمیل می‌نماید. در مورد داوری- الکترونیکی و دادرسی عادلانه مهم‌ترین مزایای داوری الکترونیکی، یعنی سرعت و ارزانی، ممکن است با تضمین‌های دادخواهی که بنیان هر نظام دادرسی را تشکیل می‌دهند، در تعارض باشند. یکی از مهم‌ترین ابعاد که باید مورد توجه قرار گیرد، ترکیب افرادی است که به مسئله ارتباط می‌یابند. در حالی که دعاوی شیوه الکترونیکی مقتضی سرعت و ارزانی است، در داوری نسبت به اختلافات باید توجه ویژه‌ای به دقیق و عادلانه بودن دادرسی با هدف حمایت از مشتری معطوف گردد. به علاوه، ماهیت توافق طرفین دارای اهمیت فراوانی است؛ تعداد کمی از افراد با اراده و قبول مسئولیت و با هدف حل و فصل اختلافات به دادخواهی راضی می‌شوند و همین امر نیاز به دادرسی دقیق را دو چندان می‌کند. یکی از مهم‌ترین ارکان دادرسی عادلانه، رسیدگی شفاهی و حضوری است اعم از این که شیوه داوری الکترونیکی (بر خط) یا سنتی (برون خط) باشد (گیسوبرگر، ۲۰۰۲: ۶۱۰).

۲-۸ سوابق تحقیق (پیشینه تحقیق)

کتاب داوری در تجارت الکترونیکی نوین نوشته فریبا صداقت فر و آریا عزیزی چاپ ۱۳۹۷، نشر قانون یار- به بررسی یکی از موانع اعمال چارچوب الکترونیکی به موافقت نامه داوری الکترونیکی، یعنی شرط کتبی بودن و بیان راهکارهای حقوقی آن می‌پردازد. از یک طرف قراردادهای تجاری بین‌المللی به دلیل توسعه در عرصه ارتباطات تنوع شگرفی یافته‌اند و دستاوردهای فناوری جدید جایگزین روش‌های نوشتاری شده و امروزه سخن از امضای دیجیتالی اسناد و مدارک الکترونیکی است. اما از طرفی شروط مربوط به شناسایی آرای الکترونیکی متأثر از کنوانسیونهایی است که در دهه‌های قبل مصوب شده‌اند یعنی زمانی که این مباحث تکنولوژی مطرح نبوده‌اند. در قانون نمونه آنستیرال کمیسیون سازمان ملل برای توسعه حقوق تجارت بین‌المللی و در قوانین داخلی کشورها شروطی مقرر گشته که تنظیم قراردادها بر اساس آن شروط باعث اعطای قابلیت شناسایی و اجرای رأی داوری می‌گردد. زهرا توکلی و مهشید طباطبایی در مقاله ۴ دوره ۸ شماره ۲۸، تابستان ۹۴، صفحه ۱۲۲-۸۷، به بررسی اعتبار حقوقی داوری اینترنتی در تجارت بین‌المللی پرداخته‌اند. در این مقاله آمده است که پیشرفت‌های علمی و فن‌آوری در سالهای اخیر تغییرات قابل توجهی در آئین داوری سنتی به وجود آمده است. از طریق پست الکترونیکی و یا ویدئو کنفرانس، پیام‌آوران

اولیه آینده داوری الکترونیکی هستند. فضای مجازی و اطلاعات و فن آوری در ادبیات حقوقی بعنوان بُعد جدیدی از چالش‌های رژیم داوری تجاری بین‌المللی عنوان شده است. در مقاله‌ای تحت عنوان بررسی مزایا و معایب داوری الکترونیکی و مقایسه آن با داوری سنتی در سال ۱۳۹۶ به نام حسین حسن زاده، دانشگاه آزاد قائم، شناسه (COI) منتشر شده در اولین همایش بین‌المللی فقه و حقوق بررسی کرده است که داوری الکترونیک به لحاظ ماهوی از قواعد یکسانی در مقایسه با داوری سنتی تبعیت می‌کند و این دو فقط در تشریفات با یکدیگر اختلاف دارند و نیز مبنای این است که لازمه صحت و اعتبار داوری الکترونیک رعایت حقوق طرفین و اصول دادرسی عادلانه است. و تخلف از این اصول موجب بی-اعتباری رسیدگی خواهد بود.

در مقاله‌ای تحت عنوان مطالعه تطبیقی وضعیت شرط مکتوب بودن در توافقتنامه‌های الکترونیکی داوری نوشته لعیا جنیدی و رضا مسعودی، سال انتشار ۱۳۹۴ در مجله مطالعات حقوقی تطبیقی، دوره ۷، شماره ۱، صفحات ۷۷-۹۵ آمده است که مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین مسئله در یک داوری قراردادی، وجود یک توافقتنامه معتبر است. در واقع در صورت خدشه-پذیری یک توافقتنامه، می‌بایست کل فرایند آن داوری و از جمله رأی صادره در آن را از دست رفته و فاقد اعتبار دانست از این رو، بیشتر توجه قواعد و اصول داوری تجاری بین-المللی و قوانین ملی برگرفته از آنها، در پی تقویت این زیربناست. توجه به توافقتنامه داوری تنها به ماهیت و محتوا ختم نمی‌شود، بلکه موضوع شکل و فرم نیز بسیار مهم است، این نکته با کنکاش در کنوانسیون ۱۹۵۸ (م) نیویورک و قانون نمونه داوری آنسیترال به روشنی قابل درک است.

هاشمی و مردانی، ۲۰۱۶، به مطالعه تطبیقی داوری تجاری بین‌المللی و حقوق بین‌الملل در ایران پرداختند. داوری یکی از مهمترین راحل‌های پایان دادن به دشمنی و جایگزینی تحقیق قضایی است. با گسترش تجارت بین‌المللی، مراجعه به قضاوت برای حل تعارضات ناشی از قراردادهای تجاری به سرعت در حال افزایش است که نتیجه منافع قضاوت برای مقامات دادگستری است. سرعت و کارایی، هزینه تحقیق در قانون، مصالحه در انتخاب داوران و انتخاب حرفه‌ای از بارزترین مشخصات داوری است. علاوه بر این، دخالت ایران در مهمترین پرونده قضاوت قرن گذشته، یعنی پرونده‌های قضایی میان جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا پس از پیروزی انقلاب، ضرورت شناخت این سازمان را دو چندان می‌کند. قضاوت ممکن است به صورت فردی یا ارگانیک (دائمی) باشد و همچنین

تعداد داوران باید یک یا سه نفر باشد. مهمترین مسئله در رسیدگی قاضی پیگیری دو عامل از جمله استقلال و بی طرفی از ابتدا تا پایان روند تحقیق است. نقض این خصوصیات یا فقدان یکی از هر دو توصیف پیش‌بینی شده در قرارداد داوری منجر به نقض آن توسط یک طرف درگیری یا هر دو خواهد شد. در مقاله حاضر، مقایسه ای بین عرف و تمایز داوری تجاری بین‌المللی ایران در سال ۱۳۷۶ و حقوق بین‌الملل انجام شده است.

عملکرد دولت الکترونیک

دولت الکترونیک در زمینه‌های مختلف مرتبط با سازمان‌ها، ارگان‌ها و زندگی شهروندان و حتی عملکرد خود دولت نیز موثر است و می‌تواند برای چالش‌های پیش‌روی این پدیده راهکارهایی ارائه دهد از جمله مسایل مهمی در این دولت وجود دارد شامل موارد ذیل می‌باشد (ماکوده و ویمر، ۲۰۱۵):

۳-۱ گسترش چشم انداز بخش دولتی

گسترش و تقویت چشم‌انداز دولت الکترونیکی با توجه به اینکه امکان بهره‌وری و اثربخشی در سطح جامعه می‌تواند استفاده بهتر از منابع عمومی را به طور گسترده‌ای تحقق بخشد - دولت الکترونیک به بهبود ارائه خدمات عمومی کمک می‌کند، تا شهروندان بدون از دست دادن تمرکز لازم بر روی کارایی و اثربخشی بتوانند به خدمات بهتر دسترسی داشته باشند؛

تعریف یک نقشه راه که چشم‌انداز را به عملی تبدیل می‌کند: اولویت بندی و منطقی سازی تلاش‌ها؛ ارتباط متقابل و همکاری بین پروژه‌ها را نشان می‌دهد. بازه‌های زمانی و نتایج مورد انتظار را تنظیم کنید. هم‌افزایی و صرفه‌جویی در مقیاس را کشف و بهره‌برداری کنید. و اطمینان و پشتیبانی عمومی را تأمین کنید؛

تمرکز بر یک دیجیتالی‌سازی منسجم فرایندهای دولت و نه منحصر به دولت الکترونیکی به عنوان یک منطقه سیاست منفرد برای تقویت نقش دولت الکترونیکی در تحقق موفقیت آمیز اهداف بخش دولتی (به عنوان مثال استراتژی دیوان سالاری). برای اطمینان از اینکه دولت الکترونیکی به عنوان یکی از مولفه‌های اصلی برنامه‌های دیگر شناخته نشده است. برای شناسایی وابستگی‌ها و بازه‌های زمانی و برای تسهیل تعامل و تلاش‌های مشترک وزارتخانه‌های مختلف برای حمایت از اجرای پروژه‌های جدید.

۲-۳ تقویت سازمان بخش دولتی

تقویت رویکرد مشترک تصویب شده از طریق تقویت ساختار همکاری و هماهنگی بین دولتی موجود (به عنوان مثال کمیته مشترک هماهنگی بین دولتی و زیرمجموعه‌های آن - هیئت‌های دامنه) با ارائه اختیارات و مدیریت لازم ابزارها (به عنوان مثال بودجه و از نظر رهبری) و از طریق فعالیت‌ها و پروژه‌های عینی (به عنوان مثال توسعه راه حل‌های مشترک در همه زمینه‌ها، در صورت لزوم) برای تداوم اجرای یکپارچه و منسجم دولت الکترونیکی در داخل و در سطح دولت؛

تقویت تعامل با سازمان‌های سطح زیر ملی برای دستیابی به استفاده بیشتر و بهره برداری کامل از خدمات دیجیتال پشتیبانی شده با رویکرد همکاری مشترک برای پروژه‌های دولت الکترونیکی در تمام سطوح دولتی.

۳-۳ افزایش ظرفیت‌ها در بخش عمومی

بهبود استاندارد سازی داده‌ها و استفاده و گردش اطلاعات مربوط به بخش‌های دولتی در داخل و سطح دولت برای تأمین بهتر نیازهای شهروندان، مشاغل یا دولت و بهبود همکاری‌های بین دولتی با روشن کردن دارنده اصلی داده‌های اصلی و شرایط دسترسی یا استفاده مجدد توسط چندین حزب (در داخل و خارج از دولت)؛

توسعه ظرفیت‌ها و مهارت‌های اصلی در بخش عمومی برای تأمین و حمایت از تقاضای روزافزون برای مدیریت پروژه و برنامه و طراحی - به ویژه در مورد پروژه‌های بزرگ ICT - و برای حمایت از اجرای موفقیت‌آمیز دولت الکترونیکی، بهره‌برداری کامل و استفاده از قدرت الکترونیکی پروژه‌ها و پیشرفت‌های دولت در دستور کار نوسازی؛

پیاده سازی بیشتر و افزایش استفاده از مدل Business Case و اتخاذ کاربرد آن برای پشتیبانی از تجزیه و تحلیل سرمایه‌گذاری قوی‌تر و نظارت دقیق بر پیگیری اجرای پروژه‌ها تا اطمینان حاصل شود که منافع - هر دو از نظر کارآیی سنتی و مزایای گسترده‌تر - در تمام مراحل برداشت می‌شوند.

۳-۴ تقویت مشارکت شهروندان و مشاغل

افزایش آگاهی عمومی از خدمات دولت الکترونیکی موجود در تلاش برای تبلیغ و بازاریابی برای ایجاد انگیزه و افزایش استفاده از آن‌ها؛
تدوین یک استراتژی مدیریت کانال قوی و موثر برای حمایت از ابتکارات دولت الکترونیکی در کل بخش عمومی؛

تلفیق در طراحی و ارائه خدمات عمومی نظرات شهروندان و مشاغل به منظور انعکاس نیازهای آنها و افزایش اثربخشی، کیفیت و پاسخگویی بیشتر خدمات.

عملکرد دولت الکترونیک نسبت به داورهای الکترونیکی

۴-۱ ایجاد دفاتر خدمات قضایی

دفاتر خدمات قضایی که در آیین نامه اختصار «دفتر» خوانده می شود، دفاتری برای طرح و پیگیری امور قضایی مراجعان در فضای مجازی هستند و می توانند از میان دفاتر اسناد رسمی یا غیر آن برگزیده یا تأسیس شوند، ضوابط و شرایط مربوط به تأسیس، فعالیت و انحلال این دفاتر باید از سوی قوه قضائیه تعیین شود.^۱ در روش اقدام از طریق این دفاتر، خواهان یا شاکی دادخواست یا شکایت خود را به همراه مستندات آن به دفتر خدمات قضایی تحویل می دهد، دفتر مذکور پس از احراز هویت و محاسبه هزینه دادرسی از طریق سامانه و پرداخت الکترونیک آن، اسناد یاد شده را به سند الکترونیکی تبدیل کرده و به رؤیت متقاضی می - رساند و پس از تأیید مطابقت اسناد الکترونیکی تهیه شده با اوراق ابرازی از سوی وی، آن را از طریق سامانه خدمات قضایی به مرجع ذیربط ارسال می کند. دفتر خدمات قضایی تحویل گیرنده اسناد، پس از اخذ نشانی الکترونیکی و شماره تلفن همراه خواهان یا شاکی، شماره رهگیری مربوط به پرونده را به همراه تأییدیه دفتر خدمات به او تحویل می دهد. و به او کتباً ابلاغ می کند که هر گونه اطلاع رسانی راجع به پرونده مذکور طبق قوانین تا آخرین مرحله رسیدگی، تنها از این طریق انجام خواهد شد. همچنین خواهان یا شاکی متعهد می شود هر گونه تغییر در نشانی الکترونیکی یا شماره تلفن همراه خود را با ورود به پایگاه مربوطه ثبت کند، در غیر این صورت داده پیام های ارسالی، ابلاغ شده محسوب می شود.^۲

۴-۲ درگاه خدمات قضایی

درگاه خدمات قضایی، مدخلی برای شروع و پیگیری امور قضایی در فضای مجازی است که توسط مرکز آمار و فناوری اطلاعات قوه قضائیه ایجاد شده، و در آیین نامه به اختصار «درگاه» خوانده می شود.^۳

در روش اقدام از طریق درگاه، خواهان یا شاکی دادخواست یا درخواست یا شکایت خود را به همراه مستندات مربوطه، به صورت سند الکترونیکی تبدیل کرده و پس از محاسبه

۱- ماده ۲ آیین نامه ارائه خدمات الکترونیکی قضایی.

۲- مواد ۴ و ۵ و ۶ آیین نامه ارائه خدمات قضایی، حقوق، ضمیمه هفتگی روزنامه همشهری، ص ۳، ش ۱۵۰، ۶ تیر ۹۱ الکترونیکی.

۳- ماده ۳ آیین نامه ارائه خدمات الکترونیکی قضایی.

هزینه دادرسی توسط سامانه و پرداخت الکترونیک آن، کد رهگیری را اخذ و به همراه داشتن اصل مستندات، به دفتر خدمات قضایی به مرجع ذی ربط ارسال می کند.^۱ در سال ۱۳۹۰ با تصویب لایحه تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری توسط مجلس شورای اسلامی، ثبت دادخواست در پایگاه الکترونیکی دیوان عدالت اداری، تاریخ تقدیم آن به حساب می آید.^۲

۳-۴ ثبت شکوائیه و دادخواست اینترنتی در دادسراهای کشور

پس از ابتکار دادگستری کل تهران در انتشار فرم های دادخواست حقوقی از طریق شبکه سراسری اینترنت و استقبال دفاتر از ارائه این سرویس غیر حضوری به مردم، اینک قوه قضائیه با استقرار سیستم جامع پورتال قضایی، درصدد حذف مراجعات حضوری غیر ضروری مردم برآمده است، پیش از آن هم قوه قضائیه از طریق مرکز ۱۲۹ و مراکز اطلاع رسانی غیر حضوری در توسعه خدمات غیر حضوری اقدامات شایسته ای به جا آورده است. در قالب این خدمات افراد می توانند به تنظیم دادخواست (در امور حقوقی) یا شکایت (در امور کیفری) یا مراجعه به دفاتر یا رأساً از طریق اینترنت اقدام به ثبت شکایت قضایی و پیگیری آن از طریق سامانه الکترونیکی بنمایند.^۳ این خدمات الکترونیکی از سوی قوه قضائیه برای تمام کشور تدارک دیده شده است و دفاتر می توانند با مراجعه به لینک مربوط به این خدمت در فهرست خدمات الکترونیکی این پایگاه اقدام به ثبت شکوائیه و دادخواست و پیگیری الکترونیکی آن برای ارباب رجوع بنمایند.^۴

۴-۴ سامانه ثنا ابلاغ الکترونیک قضایی^۵

یکی از کارهای مهم دستگاه قضایی الکترونیکی کردن خدمات است که این کار مد نظر مدیران دستگاه قضایی است؛ که با اسم سامانه ثنا ابلاغ الکترونیک قضایی در حال فعالیت است.

نتیجه گیری

۱- مواد ۴ و ۵ قانون آیین نامه ارائه خدمات الکترونیکی قضایی، و حقوق، ضمیمه هفتگی روزنامه همشهری، ص ۳، ص ۱۵۰، ۹۱/۴/۶.

۲- خبرگزاری دانشجویان ایران، ایسنا، سرویس مجلس، ۱۳۹۰/۴/۲۸.

۳- رسانه دفاتر پیشخوان دولت، یک خدمت ویژه، ثبت شکوائیه و دادخواست اینترنتی در دادسراهای کشور، www.ictb.ir، ۱۳۸۸/۴/۲۹.

۴- پیشین، همان منبع.

۵- سامانه ثبت نام الکترونیک (ثنا)، مصوب ۱۳۹۵.

با انقلاب گستره‌ای که امروزه در زمینه اینترنت و فناوری اطلاعات و ارتباطات صورت گرفته است روش‌های تعامل بین شهروندان و بخش عمومی و همچنین سبک زندگی و معاملات تجاری آنها را تغییر داده است. این پدیده دولت الکترونیک، دولت را مجبور به بهبود تعامل مدنی و همچنین تبدیل جامعه به جامعه الکترونیکی کرده است. دولت الکترونیکی در حال تغییر روابط بین شهروندان و دولت است. دولت الکترونیکی به استفاده از فن آوری‌های اطلاعاتی توسط دولت‌ها و سازمان‌های آنها گفته می‌شود، که می‌تواند روابط با شهروندان، مشاغل و همه جنبه‌های دولت را تغییر دهد. دولت الکترونیک باعث بوجود آمدن تحولات گسترده در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و غیره... شده است و کمک شایانی در زمینه فعالیت‌های خدماتی و شهروندی کرده است. از جمله مسایلی که به دولت الکترونیک به آن سرعت بخشیده و بخشی از چالش‌ها و مشکلات مرتبط با آن را رفع نموده است، مرتبط به ایجاد فضای الکترونیکی جهت داوری دعاوی می‌باشد. امروزه با گسترش فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات و اینترنت نقش اسناد الکترونیکی در ادله اثبات دعوی بسیار نمود پیدا کرده است. توسعه فن آوری در سال‌های اخیر در موضوع حل و فصل اختلافات بین‌المللی (اختلافات تجاری) باعث گرایش به سمت داوری الکترونیکی شده و رژیم حقوقی داوری بین‌المللی سنتی را به چالش کشیده است. این شیوه داوری غیرقضایی حل و فصل اختلافات، همانند هر نهاد جدید التأسيس حقوقی مسائل و مشکلاتی به همراه داشته و در نتیجه تأثیر تحولات فنی ناشی از آن در روند دادرسی، تعارضات جدیدی بروز نموده است که با توجه به مزایای بیشمار این شیوه حل و فصل اختلافات باید چاره‌ای برای رفع چالش‌های آن اندیشیده شود و به منظور استفاده از فن آوری اطلاعات و ارتباطات در جریان دادرسی دادگاه‌ها و داوری‌ها باید اقداماتی اساسی در جهت اصلاح مقررات صورت پذیرد. علاوه بر این باید به توسعه و تجهیز الکترونیکی پرداخته و زیرساخت‌های فنی برای پشتیبانی از تولید و تبادل داده‌های الکترونیکی و اسناد ایجاد گردد. همچنین، به منظور ترویج استفاده از داده‌های الکترونیکی و انتقال اسناد بین دادگاه‌ها و طرفین دعوی و عموم مردم، باید تلاش‌هایی برای بهبود روانی و سرعت خدمات و ارتباطات بین دادگاه‌ها و کاربران آنها انجام شود. برای این منظور، فناوری اطلاعات و ارتباطات باید در دو حوزه اطلاعات سازمان قضایی و ارتباطات سازمان قضایی مدنظر قرار گیرد.

منابع و مأخذ:

- اسماعیلی، علی محمد. (۱۳۸۹). **جنگ نرم در همین نزدیکی**. نشر ساقی، تهران.
- اشمیتوف، کلایو. ام. (۱۳۷۸). **حقوق تجارت بین الملل**. ترجمه بهروز اخلاقی و همکاران. نشر سمت، جلد دوم، تهران
- انصاری، پرویز. (۱۳۸۷). **حقوق تجارت بین الملل**. نشر میزان، چاپ اول، تهران.
- درویشی، یوسف. (۱۳۸۸). **شیوه‌های جایگزین حل و فصل اختلافات**. نشر میزان، تهران.
- رضایی، علی. (۱۳۹۴). نحوه تحقق خطا و تمایز آن از اشتباه در محیط مجازی. **فصلنامه دیدگاه‌های حقوق قضایی**، ش ۷۰،
- السان، مصطفی. (۱۳۸۵). **ایجاب و قبول معاملات الکترونیکی**. **مجله تحقیقات حقوقی**، شماره ۴۳.
- السان، مصطفی؛ دوان یامچی، امین. (۱۳۸۵). ماهیت رایانه‌ای و جنبه‌های حقوقی و امضای دیجیتال. **فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی**، شماره ۳۱.
- توکلی، زهرا؛ سادات طبایی، مهشید. (۱۳۹۴). **اعتبار حقوقی داوری اید تر نیتی در تجارت بین المللی**. انتشارات تهران.
- جهرمی، گودرز. (۱۳۷۸). **تحولات نهاد داوری در قوانین موضوعه ایران**. **مجله تحقیقات حقوقی** دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، تهران، شماره ۲۸-۲۷.
- خوئی، بهزاد. (۱۳۹۵). **نگاهی به داوری تجاری بین‌المللی مشاور حقوقی اتاق بازرگانی صنایع ارومیه**. سایت داوری.
- ابوترابی، زارچی، محمد. (۱۳۸۶). **داوری بر خط و مسائل حقوقی آن**. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
- منابع انگلیسی**
- Hashemi, S., & Mardani, N. (2016). Comparative Study of International Commercial Arbitration and International Law in Iran. *J. Pol. & L.*, 9, 242.
- Girsberger, Daniel & Schramm Dorothee cyber- Arbitration European Business organization Law Review 3, 2002. P. 610.
- Sarpoulaki, M., Rad, A. E., & Saleknia, A. (2008). E-Government
- concept and spatial information: A case study in Islamic republic of Iran. *The international archives of the photogrammetry, remote sensing and spatial information sciences*, 37(4), 19-23.
- Caves, R. W. (2004). *Encyclopedia of the City*. Routledge. p. 180.
- Kaylor, C., Deshazo, R., & Van Eck, D. (2001). Gauging e-government: A report on implementing services among American cities. *Government Information Quarterly*, 18(4), 293-307.
- Izquierdo, C. G. (2010). A generic architecture for e-government and e-democracy:: requirements design and security risk analysis (Doctoral dissertation, Universidad Rey Juan Carlos).
- Koh, C. E., & Prybutok, V. R. (2003). The three ring model and development of an instrument for measuring dimensions of e-government functions. *Journal of Computer Information Systems*, 43(3), 34-39.
- Belanger, F., & Hiller, J. S. (2006). A framework for e-government: privacy implications. *Business process management journal*.
- Mkude, C. G., & Wimmer, M. A. (2015). Studying interdependencies of e-government challenges in Tanzania along a PESTEL analysis. *World Bank*, (2011), Definition of E-Government, [online] available from <http://go.worldbank.org/M1JHE0Z280> [Accessed on 15 May 2011].
- Gupta, M.P and Jana, D. (2003). 'E-Government evaluation: a framework and case study'. *Government Information Quarterly* 20, 365-387.

Al-Sabti, K.(2005). 'The Saudi Government in the Information Society'. [Online] Available from www.yesser.gov.sa. [Accessed on 10 Oct 2011].

Moon, M. J. (2002). The evolution of e-government among municipalities: rhetoric or reality? *Public Administration Review*, 62(4), 424-433.

Belanger, F. & Carter, L. (2008). Trust and risk in e-government adoption. *Journal of Strategic Information Systems*, 17, pp. 165-176.